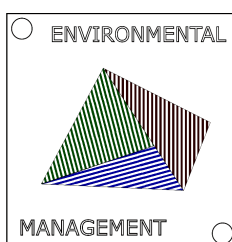

SÚČASNOSŤ A SLOVENSKÁ KOMUNITA V SRBSKU

 Vladimír VALENT ¹

THE PRESENT TIME AND THE SLOVAK COMMUNITY IN SERBIA

¹ Beograd | Beograd | Београд, Serbia ; mobile: 00381(0)643502799

 Email: valent@tmf.bg.ac.rs

 Email: v.valent2008@gmail.com

 Competing interests : The author declare no competing interests.

 Publisher's Note: Slovak Society for Environment stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations. Copyright: © 2021 by the authors.

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

This license allows reusers to distribute, remix, adapt, and build upon the material in any medium or format, so long as attribution is given to the creator. The license allows for commercial use.

 Review text in the proceeding: Contributions published in proceedings were reviewed by members of scientific committee . For text editing and linguistic contribution corresponding authors.

ABSTRAKT

Život slovenskej komunity poznačujú organizovanosť činnosti, spoločenské uplatnenie jej jednotlivcov a organizácií, štátom financované vzdelávanie detí, mládeže, činnosti jej vládnych inštitúcií a tak i udržateľnosti a svojbytnosti menšiny. Nevelká štátna finančná pomoc patri i mimovládny organizáciám. Vyše desaťročí súpisy obyvateľstva v SRB evidujú pokles počtu občanov väčšinového národa i príslušníkov narodnostných menšín. Spolu s počtom vysťahovalcov do zahraničia to ohrozuje udržateľnosť a obstatie i slovenskej komunity v Srbsku.

KEÚČOVÉ SLOVÁ: Slovenská komunita v Srbsku; inštitúcie a život komunity.

ABSTRACT

The life of the Slovak community is characterized by the organization of activities, the social application of its individuals and organizations, the state-funded education of children and youth, the activities of its government institutions, and thus also the sustainability and uniqueness of the minority. Small state financial aid belongs to its non-governmental organizations. For more than a decade, population censuses in the SRB record a decrease in the number of citizens of the majority

nation and members of national minorities. Together with the number of emigrants abroad, this threatens the sustainability and survival of the Slovak community in Serbia.

KEY WORDS: *Slovak community in Serbia; institutions and community life.*

ÚVOD

Počnúc rokom 1945 a počas pominulých desaťročí parlament Srbskej republiky (SRB) zákonom o občianskych právach a povinnostiach upravoval v súlade s domácimi potrebami a súčasťou praxou v zahraničí.

Práva a postavenie národnostných menšín v SRB boli osobite definované roku 2002 Zakonom o radách národnostných menšín a potom i doplnkami toho zákona /1/.

V SRB žije a zákonmi je uznaných 26 národnostných menšín a Zväz židovských obcí Srbska.

Príslušníci 27. národnostných menšín, po roku 2002, založili národnostné rady. Rady menšín, ako konzultačný štátny orgán, pôsobia v oblastiach:

- vzdelávanie,
- kultúra,
- informovanie
- a úradné používanie jazyka a písma.

V súlade s počtom občanov zákonmi je určený i počet členov každej rady.

AKTÉRY KOMUNITY

V súlade so Zákonom o radách národnostných menšín a dodatočných aktov súvisiacich s úlohami, pôsobení rád v spoločnosti (2, 3) v SRB 13. novembra 2022 sa konali voľby všetkých rád. Účasť príslušníkov menšín na voľbách rád definuje článok 100 spomenutého zákona. V súlade s tým pre 19 národnostných menšín voľby členov rád sú bezprostredné /3/. Príslušníci 4. menšín: Makedonci, Chorvati, Čiernohorci a Vlasi národnostné rady volia cestou elektorov /3/.

Príslušníci slovenskej komunity v SRB bezprostrednou účasťou na voľbách (z)volili 29. členov rady menšiny.

Činnosť národnostných rád financuje sa štátnym rozpočtom SRB. Podobné platí aj pre iné štátne inštitúcie národnostných menšín.

Pre slovenskú komunitu v SRB významné sú štátom financované inštitúcie:

- Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny so sídlom v Novom Sade,
- Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov so sídlom v Novom Sade,
- Múzeum vojvodinských Slovákov so sídlom v Báčskom Petrovci,
- Slovenské vojvodinské divadlo so sídlom v Báčskom Petrovci
- a NVÚ Hlas ľudu so sídlom v Báčskom Petrovci.

Súčasťou a pestovateľom vzdelanosti a tak i štátom organizovanej údržby svojbytnosti a tým i slovenskosti ľudu v jazyku národa štátom sú podporované, financované ustanovizne pre deti, výchovno - vzdelávacie inštitúcie akými sú základné školy v osadách i so slovenskou komunitou, gymnáziá v Báčskom Petrovci a Kovačici ako i Oddelenie slovakistiky na fakulte univerzity v Belehrade a na univerzite v Novom Sade.

Ako mimovládna inštitúcia (roku 1932 založená v Báčskom Petrovci) pôsobí i Matica slovenská v Srbsku so sídlom v Báčskom Petrovci. Do mimovládnych organizácií patria i početné, rôzneho druhu a obsahov práce občianske združenia Slovákov (kultúra, umenie, vydavateľstvo, poľnohospodárstvo, poľovníctvo, filatelia, hasičstvo, drobnochovateľstvo, šport,...) a cirkevné inštitúcie.

Dávne hospodárske, sociálne (osobite vtedajšia daňová zaťaženosť), náboženské pohyby s trenicami a útlakom luteránov v Rakúskom impériu a k tomu i vyludnenosť južných hraníc toho impéria (a tam i časté vojny s Otománskym impériom) prapríčinou sú z vtedajšieho impéria a jeho severného Úhorska presťahovania (z osád: Tekov, Nitra, Novohrad, Hont, Abov a stolíc: Trenčianska, Oravská, Liptovská, Zvolenská, Spišská) slovenských príslušníkov na juhovýchodnú časť toho impéria. S povolením a ponukou orgánov impéria obsádzala sa Panonská nižina a na tam vyludnené územie s nedostatkom pracovnej sily boli zakladané i osady so slovenskými presídlencami. Išlo o časť impéria Niederungarn; v 16 ÷ 19. storočí to bola oblasť Hungaria Inferior, partes inferiores regni Hungariae a v maďarčine, pred 19. storočím, oblasť Alföld. Dnes je tá oblasť, medzi slovenskými príslušníkmi vo svete, známa ako Dolná zem. Štátnymi činiteľmi toho impéria prišielcom, na to územie, sa darovali pozemky, povolili sa im stavby osád, ale záväzok vojenskej služby keď bola potrebná i ich účasť v ochrane tamojšej hranice impéria.

Počas rokov 1717 ÷ 1721 i slovenský presídlenci na tom území založili osadu Bajša - prvú slovenskú osadu dnes sa nachádzajúcu na území Srbska (okres Bácska Topoľa) /7/. V zložitých hospodárskych a sociálnych podmienkach života novoosadlíci sa zaoberali poľnohospodárstvom vďaka i nimi tam odlesňovania vedením impéria darovaných pozemkov. Záujem o spomenuté a presťahovanie trvalo vyše 100 rokov.

Medzi presťahovalcami Slovákmí dominovali príslušníci luteránskeho vyznania. Vďaka i tomu medzi Slovákmí dnešného SRB dominantný počet veriacich patrí Slovenskej evanjelickej a. v. cirkvi (SEAVC); dnešná SEAVC sídli v Novom Sade. Je i to významným medzníkom a činiteľom obštatia, života slovenskej komunity a jej už vyše 300 ročného pôsobenia a národnej udržateľnosti v SRB. Naimä, historické dáta ponúkajú záznamio na Dolnú zem dosťahovaní i slovenských príslušníkov katolíckeho vyznania a fakty, že počas tam štátnych zmien (s platnosťou toho i pre Druhú svetovú vojnu av SRB o tom i autorove a skúsenosti jeho rodiny) z podporenia činiteľmidominujúcej Rímskokatolíckej cirkvy, tamojši (lokálni) katolícimaterinskú reč menili na reč dominujúceho (maďarského) národa.

Popri SEAVC duchovný život Slovákov v SRB organizujú i iné evanjelické cirkevné zbory a Rímskokatolícka cirkev.

Život príslušníkov slovenskej komunity v SRB charakterizujú jej organizovanosť, udržateľnosť a prispôbenosť cudzojazykovému okoliu a tam platnej praxe. To príslušníkom komunity a ich spoločenským (vládnym a mimovládnym) inštitúciám obľahčuje, zabezpečuje sebaobhajobu, reprezentovania vlastného spoločenstva a uznanú zapojenosť do diania v “novej” domovine a nehatenú spoluprácu so záujemcami zo zahraničia. S toho hľadiskaslovenský príslušníci - občania - sú tak aktívnu, až ukázkovou, súčasťou spolupráce s ich inorečovými spoluobčanmi, v štáte s vlastnými organizáciami a podobne is inými činiteľmi v domovine a v slovenskom zahraničí.

V období rokov 2001 ÷ 2022, keď sa konali súpisy obyvateľstva v SRB, súpismi v štáte bol zaznamenaný úpadok počtu obyvateľov. Podľa súpisu obyvateľov roku 2011 s účasťou 82,9 % počtom dominoval srbský národ. Tie súpisy svedčia i to, že pre srbský národ, počtom väčšinový, a pre 26. národnostných menšín, s vynímkou rómskej národnostnej menšiny, pre tie komunity je evidovany už viacdesaťročný úpadok počtu ich príslušníkov.

Súpis obyvateľstva v SRB uskutočnený počas roku 2012 dokumentuje, že v štáte najpočetnejšie národnostné menšiny boli Maďari; počtom nasledujú Rómi, Bosniaci a Chorvati. Príslušníci slovenskej komunity v SRB sa, roku 2012, počtom nachádzali na 5. priečke spomenutých 27 národnostných menšín /2/ s 0,73 % účasťou v počte obyvateľov /4/.

Počas súpisu obyvateľstva konaného roku 2012, ako príslušníci slovenskej komunity do zoznamu občanov bolo zapísaných 52750 Slovákov /4/. V porovnaní so súpisom obyvateľstva počas

rokov 2002 a 2012 v tom, 10 ročnom, rozmedzí počet Slovákov v SRB klesol o 6271 osôb. Spomenutý pokles trvá už od rokov 1971/1981. Viacdesaťročné úpadky i počtu Slovákov v SRB, mienim, predurčujú, že by sa podľa súpisu obyvateľstva v SRB, konaného 13. novembra 2022, mohol predpovedať pokračujúci jav – tendencia – úpadku ich počtu v SRB. Pokles by zvýraznil i fakt, že v zahraničí žije a rokami pracuje väčší počet príslušníkov slovenskej komunity zo SRB. Časť osôb tej komunity už vlastní cudzé občianstvo; najväčší počet osôb tej komunity vlastní občianstvo Slovenskej republiky (SR).

Slováci zo SRB žijúci a pracujúci v cudzine, v súlade s postojom a odporúčaním štátnych orgánov SRB, pravdepodobne počas spomenutého súpisu obyvateľstva (roku 2022) neboli všetci (zapisovateľmi) evidovaní. To by mohla byť i jedna z príčin (očakávaného) úpadku počtu Slovákov ako občanov Srbska.

Desaťročiami v zahraničnom zamestnávaní Slovákov zo SRB dominuje ich zamestnávanie na území SR. Taká prax pravdepodobne kotví i skrze slovenského jazyka a dosťahovalcami znalosti toho jazyka a vďaka tomu zľahčenej komunikácie prisťahovalcov s úradmi toho štátu a s okolým. Činitelia SR považujú, že tu ide o dočasný pobyt, dočasnú prácu a tam i život SRB občanov. Analytický komentár Inštitútu sociálnej politiky SR /6/ uvádza: „...Cudzincov na slovenskom trhu práce pribúda od roku 2013... Prichádzajú najmä občania Srbska a Rumunska, ktorí sú koncentrovaní v malom počte okresov s veľmi nízkou nezamestnanosťou...". Pri tom: „...Zamestnávanie cudzincov v SR sa nemá zameriavať iba na krytie nedostatkových profesií na trhu práce, ale rovnako má ísť o vytvorenie podpory riadenej legálnej migrácie kvalifikovaných pracovných síl z tretích krajín: študenti, vedeckí a výskumní pracovníci, umelci, podnikatelia, ako aj skupiny zahraničných Slovákov“ /6/. Migračná politika SR tak kladne vplyva na udržateľnosť príslušnosti príslušníkov slovenskej komunity svojmu národu. V zložitých hospodárskych a sociálnych podmienkach života je i to vhodná podpora SR ako záujmov tak i činnosti pre prisťahovaných jednotlivcov a ich rodiny tiež i pre všetky štátne a mimovládne inštitúcie i Slovákov v Srbsku.

Úradným (štátnym) oznámením o súpise (roku 2022) obyvateľstva v SRB orgány štátu zdôrazňovali, že počas toho súpisu nenačím tam zaraďovať jej občanov, ktorí v zahraničí žijú dlhšie od jedného roka. Tá pripomienka, pravdepodobne, (dramatický) ovplyvnila zmenšenie počtu príslušníkov národnostných menšín žijúcich v SRB. Osobite to platí pre slovenskú komunitu a jej (početných) príslušníkov už dlhšie žijúcich i pracujúcich i na území SR. Niet úradných, verejných, ocenení ako na tú ponuku a potom i 13. novembra 2022 realizovanú prax reagovali občania a predstavitelia, činitelia vládnych a mimovládnych organizácií národnostných menšín v SRB.

Počas roku 2022 a novembra 2022 sa konali voľby vedenia niekoľkých štátnych ustanovizní Slovákov v SRB tiež i členov Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny (NRSNM). Po ukončení volieb zaujímavosťou je, ktoré listiny kandidátov na členov NRSNM boli ponúknuté voličom a ako to dopadlo, malo ozvenu v slovenskej komunite. Úradné dáta výsledkov volieb členov národnostných rád, a tak i zvolených členov NRSNM (na obdobie rokov 2022 ÷ 2026), dokumentujú, že voličom Slovákom boli ponúknuté a zúčastnili sa volieb kandidáti na 3. listinách slovenskej komunity v SRB. Z troch listín kandidátov (zákonom o radách pre slovenskú komunitu je to 29. členov NRSNM) najviac, 39,86 %, hlasov, získala listina *Aj dedičstvo aj budúcnosť – Slováci* a tak má 12. a najviac členov v NRSNM. Druhá po počte miest v NRSNM je listina *Matice slovenskej v Srbsku* s 35,60 % získaných hlasov a tak i vlastníctva 10 mandátov pre členov NRSNM. Najmenší počet miest v NRSNM má volebná listina *Slováci spolu !* s 22,89 % získaných hlasov voličov a s mandátom pre 7 členov NRSNM.

Charakteristikou kandidačných listín *Aj dedičstvo aj budúcnosť – Slováci* a *Slováci spolu !* je fakt, že sú pre členov NRSNM listiny *Slováci spolu !* navrhnuté iba osoby z oblasti Bážka pokiaľ listina *Aj dedičstvo aj budúcnosť – Slovaci* vlastní iba osoby žijúce na území obce Kovačica ako súčasť oblasti Banát. Návrhmi sú tak uprednostnení kandidáti lokálnej známosti - osoby z najužšieho

(lokálneho) prostredia patriaceho navrhovateľom listín. Pre autora príspevku je to znakom, vyjadrením vzájomnej nedôvery až znepríatelenosti navrhovateľov kandidátov pre tie listiny a spoločenským neoprávneným správaním pripravovateľov volebných listín. Je chválehodné, že kandidačná listina MSS na členov NRSNM vlastní (la) osoby z celospoločenského prostredia slovenskej komunity v SRB. Z hľadiska spoločenských záujmov a všenárodného reprezentovania etnika v multikultúrnom, multikonfesijnom a multinacionálnom prostredí oprávnené sú, na listine MSS, také návrhy a (ponuknutá i vykonaná) z tej listiny i voľba členov NRSNM.

Štátne dáta svedčia, že 96 % slovenského obyvateľstva v SRB žije a pôsobí na území Vojvodiny – autonómnej časti SRB. Iba niečo vyše 2100 tisíc Slovákov žije a pôsobí na území Belehradu a mimo Vojvodiny /7,8/.

Výsledky nedávných volieb i členov NRSNM - kandidačných listín na členov NRSNM a slovenskej komunity v SRB na obdobie rokov 2022 ÷ 2026 - zvestovali, že zostavovatelia tu spomenutých (dvoch) kandidačných listín verejne oznámili a zabezpečili sebauprednostnenie, náruživosť o posty, zviditeľnili a k tomu i podporili narúšanie spoločenskej, národnej, vzájomnosti ľudí. Navrhovatelia tých listín tak uprednostili i nedôveru voči príslušníkom vlastného národa žijúceho mimo ich lokálneho prostredia. Zo spoločenského hľadiska je to chyba s opomínajúcimi postojmi, ktoré treba meniť v prospech spolupráce, vzájomnosti a záujmu všetkých Slovákov v SRB ako i ich rozmanitého, pokojného spolunažívania i s inorečovými spoluobčanmi a spoločného pokroku a rozvoja.

ZÁVER

Výsledky stavov, diania, volieb vedení a členov inštitúcií slovenskej komunity v SRB na obdobie rokov 2022 ÷ 2026 tiež i členov NRSNM a osobite dominancia lokálneho zostavu členov NRSNM ako domácej tak i zahraničnej verejnosti, mienim, predostreli nielen úlohy, dosahy ale i roztržky medzi činiteľmi slovenskej komunity. Eviduje sa to v prostredí komunity i skrze to, že časť jej činiteľov ponúkla i zabudnutie pestovania spolupráce a nepretržitej vzájomne definovanej starostlivosti jej činiteľov o obstatie komunity (národa) na území jeho už vyše 300 ročného života a doteraz tam i úspešnej obhajoby svojbytnosti /7,8/. Kiežby na zasadnutiach štátnych a mimovládnych organizácií Slovákov v SRB a osobite členov NRSNM, voľba reprezentantov, pracovných telies a ich úlohy, pôsobnosť, výsledky práce taktiež i činnosti vedení, členov inštitúcií a jednotlivcov Slovákov v SRB, spomenuté lokalizmi a s toho prameniace nepríčetnosti postavili na minimum a uprednostnili dôveru, spoluprácu a k tomu i rozvoj podporujúci spoločenské postavenie, reprezentovanie a trvaloudržateľnosť komunity. Rozmnožilo by to podklady a poklady pre dodatočné uplatnenie jednotlivca a jeho komunity a uprednostnili by sa tak i predpoklady pre pokojné spolunažívanie s inorečovými spoluobčanmi a rozmnožila vzájomnosť. Spoločná užitočnosť by plápolila v obhajobe dobra pre človeka i jeho spoluobčanov a tým i uprednostnenie pestovania a obnovovania každodennej spolupráce a praxe s podporovaním bohatého materiálneho a duchovného života a z toho prameniace i potešenia a nádeje v krajší, vyspelejší dnešok a zajtrajšok.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- [1] <https://www.minljmpdd.gov.rs/lat/nacionalni-saveti-nacionalnih-manjina.php>
- [2] Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina, Sl. glasnik RS, br. 72/2009, 20/2014 - odluka US, 55/2014 i 47/2018; <https://www.paragraf.rs/>
- [3] propisi/zakon_o_nacionalnim_savetima_nacionalnih_manjina.html
- [4] Súpis obyvateľstva v Srbsku roku 2002 a roku 2011:
- [5] <https://www.minrzs.gov.rs/sites/default/files/2018-11/18%20Osnovne%20karakteristike%20stanovnistva%20Srbije%20po%20nacionalnosti.pdf>

- [6] <https://www.minrzs.gov.rs/sites/default/files/2018-11/18%20Osnovne%20karakteristike%20stanovnistva%20Srbije%20po%20nacionalnosti.pdf>
- [7] <https://www.novosti.rs/c/vesti/politika/1172597/rik-nacionalne-manjine-clanovi-savet-izbori-elektorske-skupstine>
- [8] <https://www.minrzs.gov.rs/sites/default/files/2018-11/47%20Popis%20stanovnistva%202011.Osnovne%20strukture%20populacije%20Srbije%20C.pdf>
- [9] <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/uvod/informacie-cudzinci/strategia.pdf>, str. 10, 23
- [10] Valent V., Odmeny a slovenská komunita v Srbsku, Manažérstvo životného prostredia, Zborník z X. medzinárodnej vedeckej konferencie, 17.1.2020, Bratislava, 2020_conference_NEP_p-189_ValentV_f4a
- [11] Valent V., Depopulácia, migrácia Slovákov v Srbsku, Nástroje enviromentálnej politiky, Zborník z XIX. medzinárodnej vedeckej konferencie, 2 ÷ 3 máj 2020, Brastislava; 2019_conference_MaZP-p-97_ValentV_f4a